

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Infektioiden torjunta
Päivystyskeskuksen toiminta-alue

21.5.2026

Toimenpideohje tuhkarokkoepäilyssä

Tuhkarokko on yleisvaaralliseksi luokiteltava, erittäin herkästi tarttuva infektio. Tauti tarttuu kosketus- ja pisaratartuntana sekä ilmaitse. Tartuntoja on kuvattu myös kontaminoituneiden pintojen välityksellä.

Tuhkarokon oireita ovat korkea kuume, hengitystieoireet sekä silmien valonarkuus. 3–5 vuorokauden kuluttua oireiden alusta ilmaantuu ihottuma, joka kestää runsaan viikon ajan. Ihottuma alkaa korvien takaa, leviää kasvoihin ja vartalolle ja muuttuu lopulta violetin sävyiseksi. Ihottuma kestää runsaan viikon. Poskien limakalvoilla voi näkyä 1–2 vuorokauden ajan vaaleita 1–3 millimetrin täpliä (Koplikin täpliä). Rokotetuilla taudinkuva on yleensä lievempi ja tauti vaikeammin tunnistettava kuin rokottamattomilla.

Itämisaika tartunnasta ensioireiden alkuun on yleensä 9–11 vuorokautta, mutta voi vaihdella 7–21 vuorokauden välillä. Tuhkarokkoa sairastava potilas on tartuttava 4 vrk ennen ihottumaan (eli jo ennen ensioireita) ja 4 vuorokautta ihottumaan puhkeamisen jälkeen.

Ensimmäinen MPR-rokote (tuhkarokkoa, sikotautia ja vihurirokkoa vastaan) annetaan Suomessa 12kk lapselle.

Toimenpideohje tuhkarokkotapauksiin (THL)

Tuhkarokkoepäily on perusteltu henkilöllä, joka ei ole aiemmin sairastanut tuhkarokkoa JA

- jolla on **kuume** ja sitä seurannut **ihottuma** sekä
- vähintään yksi seuraavista oireista: **yskä, nuha tai konjunktiviitti** JA
- joka on äskettäin oleskellut maassa tai alueella, jossa tuhkarokkoa esiintyy JA/TAI
- jolla on ollut kontakti henkilöön, jolla on epäilty tai varmistettu tuhkarokko

Henkilön rokotushistoria ja anamneesi tulee ottaa huomioon arvioitaessa epäilyä. Rokotettu henkilökin voi poikkeuksellisesti sairastua tuhkarokkoon etenkin tilanteissa, joissa altistus on merkittävä ja pitkäkestoinen.

Tiedonkulku tuhkarokkoepäilyssä

Tuhkarokko on tartuntatautilain ja -asetuksen mukaan yleisvaarallinen tartuntatauti. Kun lääkäri epäilee tuhkarokkoa, tulee hänen heti konsultoida

- Virka-aikana hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavaa lääkäri tai hyvinvointialueen infektiolääkärinä (050 4743881 tai 050 4743042)
- Virka-aikana ota yhteys myös THL:n tartuntatautilääkäriin (puh. 029 524 8557)
- Päivystysaikana TAYS päivystävää infektiolääkärinä (TAYS keskus 2176) tai HUS:n infektiopäivystäjää (puh. 09 4711) ja sisätautien takapäivystäjää. Samalla on mahdollisuus neuvotella potilaan kuljetukseen ja hoitoon ohjaukseen liittyvistä varotoimista.

Jos näytteenottoon päädytään tuhkarokkoepäilyssä, tulee aina informoida triage p. 8880, 06 415 8880.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Infektioiden torjunta
Päivystyskeskuksen toiminta-alue

21.5.2026

Diagnostiset näytteet otetaan yhteispäivystyksen alipainehuoneissa infektio 1 tai 2, potilas ohjeistetaan saapumaan sairaalaan ambulanssihalun kautta, josta hänet ohjataan suoraan infektiohuoneeseen. Huone, jossa potilas on ollut, tulee pitää käyttämättömänä kaksi tuntia.

Tässä vaiheessa aloitetaan myös **alustava altistuneiden kartoitus**, jota ohjaa hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaava lääkäri ja/tai hyvinvointialueen infektio­lääkäri.

Näytteiden otto

Diagnoosi perustuu viruksen osoittamiseen PCR-tekniikalla nielunäytteestä ja seerumista tehtävään vasta-ainemääritykseen.

Ennen näytteenottoa otetaan yhteys laboratorioon

- **Soita Seinäjoen klinisen kemian ja mikrobiologian laboratorioon (p. 06 415 4717),** kerro esitiedot ja sovi näytteenotosta sekä näytteiden lähettämisen kiireellisyydestä.

Otettavat näytteet ja näytelähete

Näytteet tulee ottaa mahdollisimman pian oireiden alkamisen jälkeen:

- Seeruminäyte (2815 S-MorbAb) vähintään 2 ml (pienistä lapsista vähintään 0,5 ml) otetaan 5 ml:n seerumi-geeliputkeen. Parinäyte tarpeen mukaan 2–3 viikon kuluttua.
- Nielunäyte (6272 MorbNhO) otetaan päivystyksen hoitohenkilökunnan toimesta kahdella näytteenottotikulla (nailon- tai dacrontikku). Yksi tikku laitetaan puhtaaseen putkeen ja toinen tikku viruskuljetusputkeen (UTM-putki, sama kuin influenssanäytteelle) tai putkeen, jossa on steriiliä keittosuolaa. (Ei päivystys tutkimus, mutta lähetetään samaan aikaan seeruminäytteen kanssa)

Sulje jokainen otettu näyte omaan Minigrip-pussiin imutyynyn kanssa.

Huom. jos kyseessä on pieni lapsi, otetaan ensisijaisesti seeruminäyte (minimi 0,5 ml) ja jos mahdollista myös nielunäyte.

Tutkimuspyynnöt tehdään normaalisti atk:lle ja huomioidaan IE –merkintä (ilmaeristys).

Täytä ja tulosta lisäksi THL:n MPR-näytelähete, josta käyvät ilmi potilaan perus- ja matkustustiedot, aikaisemmat MPR-rokotukset sekä oireet ja niiden alkamispäivä. Lähetä tulostettu lomake näytteiden mukana laboratorioon (ei kuitenkaan samassa Minigrip-pussissa kuin näyteputket). Avaa lähete tästä linkistä:

MPR_lahetelomake_THL_2015-02-18.pdf

Näytteiden lähetys

Laboratorio lähettää näytteet ensisijaisesti normaalin näytekuljetusreitillä mukana, joka lähtee arkipäivisin klo 16 ja on HUSLAB:ssa seuraavana päivänä. Vastaus saadaan saman päivän aikana.

Tarvittaessa ma-pe klo 16–8 sekä viikonloppuna ja juhlapäivinä otetut näytteet voidaan säilyttää jääkaapissa ja lähettää HUSLAB:iin seuraavana aamuna taksilla, jolloin vastaus saadaan samalle iltapäivälle.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Infektioiden torjunta
Päivystyskeskuksen toiminta-alue

21.5.2026

Erityisen kiireelliset näytteet voidaan lähettää taksilla 24/7. Hoitava lääkäri päättää konsultoituaan infektiolääkärinä / sisätautipäivystäjää onko vastaukset saatava erityisen kiireellisenä!

Pakkaus- ja lähetysohje laboratoriolle

1. Pakkaa Minigrip-pusseissa olevat näyteputket mielellään noin +4 asteen kylmäpakkaukseen.
2. Pakkaa kylmäpakkaus keltamustaraidalliseen pahvilaatikkoon ja liimaa pahvilaatikkoon tarra, jossa kärjellään seisova neliö, jonka sisällä on teksti UN 3373. Viereen merkitään "BIOLOGINEN AINE, KATEGORIA B". Merkinnän on oltava helposti näkyvä ja selvä.
3. Sulje pahvilaatikon sisään muovipussiin pakatut, täytetyt näytelähetteet.
4. Soita HUSLABin virologian yksikköön ennen lähettämistä
 - Virka-aikana (ma-pe, klo 8-15) p. 050 427 2169
 - Päivystysaikana (klo 15-8 sekä pe-su ja pyhäpäivät) soitetaan hoitajaetupäivystäjälle (puh. 040 837 4010 tai 040 837 4011) ja sovitaan, mikäli halutaan tehtäväksi päivystyksenä HUSLAB:ssa vasta-ainemääritys (S-MorbAb).

Näytteet lähetetään aina osoitteella:

HUS Diagnostiikkakeskus, Kliininen mikrobiologia, Näytteiden vastaanotto, Haartmaninkatu 1-3, 00290 Helsinki.

Hoito

Hyväkuntoiset potilaat voidaan hoitaa kotona. Ennen diagnoosin varmistumista potilaan tulee pysyä kotona. Jos tuhkarokkodiagnoosi varmistuu, sairastuneen tulee pysyä kotona, kunnes tartuttavuusaika on ohi. Varsinkaan rokottamattomien tai puutteellisesti rokotettujen henkilöiden ei tule vierailla potilaan luona tartuttavuusjakson aikana.

Sairastuneelle tai alle 16-vuotiaan sairastuneen huoltajalle voidaan maksaa ansionmenetyksen korvaus, eli tartuntatautipäiväraha työstä poissaolon, eristämisen tai karanteenin aikana. Tämä edellyttää tartuntalain mukaista päätöstä, jonka tekee tartuntataudeista vastaava lääkäri.

Sairaalahoitoa vaativa tuhkarokkopotilas hoidetaan alipaineistetussa huoneessa ilmaeristyksessä koko tartuttavuusajan. Ensisijainen sijoituspaikka on A31 alipainehuone, jonne siirrytään ulkokautta (ovi A4) hissillä avulla (hissi 54) ilmatartunnan riskin vuoksi. Toinen vaihtoehto hoitopaikaksi on tevan alipainehuone.

Potilasta kuljetetaan vain välttämättömissä tilanteissa. Kuljetuksen ajaksi potilaalle laitetaan kirurginen suu-nenäsuojus tai aikuisilla voidaan käyttää myös venttiilitöntä FFP2-hengityksensuojainta. Potilaalle opetetaan yskimis- ja käsihygieniä.

Eristäminen

Sairastuneen eristämisestä tulisi ensisijaisesti sopia yhdessä sairastuneen tai hänen huoltajansa kanssa. Jos sairastunut tai hänen huoltajansa kieltäytyvät vapaaehtoisesta eristämisestä, voidaan sairastunut tarvittaessa määrätä tartuntatautilain mukaisesti eristykseen myös vastoin tahtoaan.

- Tahdonvastaisesta eristämisestä päättää ensisijaisesti virkasuhteinen hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaava lääkäri.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Infektioiden torjunta
Päivystyskeskuksen toiminta-alue

21.5.2026

- Tarvittaessa myös muu julkisessa terveydenhuollossa toimiva laillistettu lääkäri voi päättää sairastuneen eristämisestä enintään kolmen päivän ajaksi. Hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavan lääkärin on vahvistettava päätös niin pian kuin mahdollista.

Tahdonvastaista eristämistä harkittaessa tulisi ottaa yhteys THL:n tartuntatautilääkäriin (puh. 029 524 8557).

Tarvittaessa eristämispäätöksen tehnyt lääkäri voi tehdä virka-apupyynnön poliisille, jolla on toimivaltuus noutaa henkilö tahdonvastaiseen eristykseen. Eristys voidaan toteuttaa esimerkiksi erikoissairaanhoidon tiloissa.

Henkilöllä on oikeus saada ansionmenetyksen korvaamiseksi tartuntatautipäivärahaa, jos hänet on tuhkarokon leviämisen estämiseksi määrätty olemaan poissa työstä, eristettäväksi tai karanteeniin.

Terveydenhuollon ammattilaisten kohdalla huomioitavaa

Kaikkia tuhkarokkopotilaita (tai epäily) hoitava henkilökunta käyttää FFP3-hengityksensuojainta. Potilaan hoitoon osallistuvalla työntekijällä tulee olla kahden MPR-rokotteen tai sairastetun taudin antama suoja tuhkarokkoa vastaan. Raskaana olevien ei ole suositeltavaa osallistua tuhkarokkopotilaan hoitoon. Niiden hoitohenkilökuntaan kuuluvien, joiden immuniteetista ei ole varmuutta, ei tulisi mennä tartuttavan tuhkarokkopotilaan huoneeseen lainkaan.

Tuhkarokolle altistuneen, rokottamattoman työntekijän, joka ei ole sairastanut tuhkarokkoa, on otettava yhteyttä viiveettä työterveyshuoltoon. Perusterveelle työntekijälle annetaan MPR-rokote (mielellään 72 tunnin kuluessa altistuksesta), raskaana oleva tai immuunipuutteinen työntekijä suojataan immunoglobuliinilla (viikon kuluessa altistuksesta).

Jos terveydenhuollon henkilökuntaan kuuluva altistunut on saanut vain yhden tuhkarokkorokotteen tai jos hänen suojansa tuhkarokkoa vastaan on epävarma, otetaan seeruminäyte tuhkarokkovasta-ainetutkimusta varten. Heti tämän jälkeen annetaan MPR-rokote.

- Altistuneet tulee pidättää työstä viiden päivän kuluttua ensimmäisestä altistuspäivästä, ellei vasta-ainetutkimuksen tulos ole siihen mennessä käytettävissä.
- Jos IgG vasta-ainetulos on positiivinen, voi henkilö jatkaa töissä normaalisti.
- Jos IgG vasta-ainetulos on negatiivinen, pidätetään henkilö työstä viimeistään viisi päivää ensimmäisen altistuspäivän jälkeen. Jos oireita ei ilmene, työhön saa palata 21 vuorokauden kuluttua viimeisestä altistuksesta. Jos henkilö sairastuu, saa työhön palata, kun tartuttavuusaika on umpeutunut.

Jussi Sarin
Ylilääkäri
Päivystys

Elina Kärnä
Infektioylilääkäri
Infektioiden torjunta